International Journal for Multidisciplinary Research
International Conference on Multidisciplinary Research & Studies 2023
E-ISSN: 2582-2160 ● Website: www.ijfmr.com ● Email: editor@ijfmr.com

GST चा भारतीय अर्थव्यवस्थेवर परिणाम

प्रा. डॉ. के.व्ही. ढवळे

मुंगसाजी महाराज महाविद्यालय, दारव्हा

सारांश:

हा शोधनिबंध भारतीय अर्थव्यवस्थेवर जीएसटीचा प्रभाव याविषयी आहे. वस्तू आणि सेवा कर लागू झाला आहे. लोकसभेने अखेर जीएसटी विधेयक मंजूर केले आहे आणि त्यामुळे प्रत्येक उद्योग आणि ग्राहकांवर लक्षणीय परिणाम होण्याची अपेक्षा आहे. 160 हून अधिक देशांनी जीएसटी लागू केला आहे. वस्तू आणि भारतातील सेवांच्या उत्पादनावर, विक्रीवर आणि वापरावर सेवा कर आकारला जाईल. १ जुलै २०१७ पासून वस्तू व सेवा कर (GST) चे अंमलबजावणी करण्यात आली. यामुळे केंद्राच्या ७ तर राज्य सरकारचे ११ प्रकारचे विविध कराची जागा GST ने घेतली. सध्या केंद्र आणि राज्य अशा दोन्ही सरकारतर्फे कर वसुली करण्यात येते. केंद्र सरकारचा CGST राज्य सरकारचा SGST अशा दोन कराखेरीज एका राज्यातून दुसऱ्या राज्यात मालाची विक्री करण्यासाठी IGST व संघराज्यासाठी UTGST अशा प्रकारे करांची वसुली केली जाते.

Keywords : GST, Indian Economy, Service Tax etc.

प्रस्तावना :

GST चे पूर्ण रूप "वस्तू आणि सेवा कर" आहे. GST सरकारद्वारे आकारला जातो. जीएसटीचे मुख्य कार्य कॅस्केडिंग प्रभाव दूर करणे आहे. जीएसटी अंतर्गत, वस्तू आणि सेवा कर 0%, 5%, 12%, 18% आणि 28% असे कराच्या पाच श्रेणी परिभाषित करतात. एकापेक्षा जास्त कर काढून टाकल्याने काम करण्याची सुलभता सुधारेल. GST च्या संकल्पना लोकांपर्यंत पोहोचवून यासाठी सरकारने जनजागृती करणे आवश्यक आहे. हे सर्व अप्रत्यक्ष कर प्रणाली जसे की विक्री कर आणि मूल्यवर्धित कर बदलेल. जीएसटी करचोरी आणि भ्रष्टाचाराची पातळी देखील कमी होते आणि त्यामुळे जनतेचा कराचा बोजाही कमी होतो. वस्तू आणि सेवा भारतीय कर प्रणालीवर कराचा सकारात्मक परिणाम होतो.

वस्तू आणि सेवा कर (**GST**) संक्षिप्त

वस्तू व सेवा कर भारतातील अप्रत्यक्ष कारच्या क्षेत्रातील सुधारणाचे लक्षणीय पाऊल आहे. केंद्र व राज्यसरकारच्या अनेक कराचे एकत्रीकरणामुळे तसेच कराच्या आधीच्या टप्प्यावर वजावट केल्यामुळे दुहेरी कर आकारणीचा होणारा दुष्परिणाम कमी होऊन संपूर्ण देशात कर पद्धतीचा मार्ग मोकळा होईल. ग्राहकांचा विशेस फायदा असलेले २५% ते ३०% एवढे एकंदरीत कराचे ओझे कमी होईल. आणि वस्तू व सेवा करामुळे त्यांची उत्पादने आंतरराष्ट्रीय बाजारपेठेत स्पर्धा निर्माण होईल.

वस्तू आणि सेवा कर (**GST**)

GST ला १९४७ नंतरचे सर्वात महत्वाचे कर सुधारणा विधेयक म्हणून पाहले जाते. भारताच्या कर संरचनेत सुधारनीची एक मोठे क्रांतिकारी पाऊल मानले जाते. यामध्ये उत्पादनापासून ते उपभोगापर्यंत प्रत्येक टप्प्यावर कर आकारणी करण्याचे प्रस्तावित केले आहे. मागील टप्प्यावर अदा केलेल्या कराची जमा

रक्कम समायोजित करता येईल. जेथे GST लागू नाही तेथे वस्तू व सेवा कर वेगवेगळे कर लावले जाते. GST हा एक एकीकृत कर आहे तो वस्तू व सेवा या दोन्ही वर लावला जातो. भारताच्या घटनेनुसार संपुर्ण देश २८ राज्यामध्ये विभागलेला आहे.प्रत्येक ठिकाणी दोन सरकारचे अधिपत्य चालते. आपल्या खर्चासाठी निधी उपलब्ध व्हावा म्हणून. दोन्ही सरकार कर लावतात. त्यामध्ये ४ करांचा अंतर्भाव आहे.

१. वस्तू व कर सेवा (CGST)
२. राज्य वस्तू व सेवा कर (SGST)
३. एकात्मिक वस्तू व सेवा कर (IGST)
४. संघराज्य वस्तू व सेवा कर (UTGST)

वरील प्रकारे कर असल्याने कर दात्यांना कर आकारणी सुरळीत होते.

उद्देश :

- भारतीय अर्थव्यवस्थेवर जीएसटीचा प्रभाव अधोरेखित करण्यासाठी.
- भारतातील GST ची कार्यप्रणाली स्पष्ट करणे.
- सध्याच्या कर प्रणालीची माहिती गोळा करणे आणि GST द्वारे कराचे विश्लेषण करणे

जीएसटीचे सकारात्मक परिणाम:

- निधी उभारण्यासाठी अधिक पारदर्शक आणि तटस्थ पद्धतीने नेतृत्व करणे.
- GST अर्थव्यवस्था आणि कॉर्पोरेशन दोन्हीसाठी फायदेशीर आहे.
- यामुळे व्यवहाराची किंमत कमी होईल.
- करावरील कॅस्केडिंग प्रभाव रद्द करणे.
- फक्त तीन प्रकारची खाती राखली जातात; CGST, SGST आणि IGST.
- यामुळे रोजगाराच्या अधिक संधी आणि अर्थव्यवस्थेला चालना मिळेल.

जीएसटीचे नकारात्मक परिणाम:

- जीएसटीचा रिअल इस्टेट मार्केटवर नकारात्मक परिणाम होईल.
- बहुसंख्य डीलर्स केंद्रीय उत्पादन शुल्कात समाविष्ट नाहीत.
- अत्यावश्यक उत्पादने आणि सेवांच्या किमती वाढवणे ज्यांना सध्या सूट आहे.
- व्यवहारांची किंमत वाढवणे.

विविध प्रकारचे कर दर:

1. **0%**
2. **5%**
3. **12%**
4. **18%**
5. **28%**

निष्कर्ष:

सरकार आणि उद्योगांसमोर काही मोठी आव्हाने आहेत, वास्तविकतेच्या पुढे GST च्या अंमलबजावणीची भारतीय अर्थव्यवस्थेत महत्त्वाची भूमिका आहे. जीएसटीमुळे करचुकवेगिरीचे प्रमाण व कमी होताना दिसते. परंतु जीएसटीमुळे महागाईचा धोका निर्माण होत आहे. केंद्र आणि राज्य सरकारने जनजागृती कार्यक्रम आणि विविध साक्षरता कार्यक्रम राबवावेत त्याच्या विविध भागधारकांना जी.एस.टी. माहिती द्यावी. ज्यामुळे सर्व करदाते आपला कर भरणा करतील व यामुळे शासनाच्या उत्पन्नात वाढ होऊन सरकारला विविध कल्याणकारी योजना राबविण्यास मदत होईल.

संदर्भ - :

1. Agogo Mawuli (2014): “Goods and Service Tax- An Appraisal”Paper presented at the the PNG Taxation Research and Review Symposium, Holiday Inn, Port Moresby,29-30.
2. Dr. R. Vasanthagopal (2011), “GST in India: A Big Leap in the Indirect Taxation System”, International Journal of Trade, Economics and Finance, Vol. 2, No. 2, April 2011.
3. Ehtisham Ahamad and Satya Poddar(2009), “Goods and Service Tax Reforms and Intergovernmental Consideration in India”, “Asia Research Center”, LSE,
4. https://en.wikipedia.org/wiki/Goods_and_Services_Tax_(India)_Bill
5. http://economictimes.indiatimes.in
6. http://en.m.wikipedia.org.
7. वस्तू व सेवा कर (GST) कायदा एक परिचय – प्रा. प्रवीण कामठे, प्रा. मेघना पाटील साईज्योती पब्लिकेशन नागपूर.